

● JOŽE MOŠKRIČ SPET NA ODRU

Razkrinkana morala

Šentjakobsko gledališče si je za letošnjo premierno predstavo izbralo Jožeta Moškriča Razkrinkano moralo. Slavnostnost premiere so poudarjali tudi prenovljeni gledališki prostori in ne nazadnje Moškričeva žena Pepca, ki se je kljub že kar visokim letom v spremstvu svojih najbližjih domačih odzvala vabilu na predstavo.

Razkrinkana morala je tridejanska komedija z mnogimi situacijskimi in besednimi eskamotadžami. A komedija je le na površni pogled. Globlje v njej tli angažirani pisec, ki v nobenem svojem delu ne gre iz svoje »družbene kože« in povsod vsaj nakazuje rešitev v avantgardni vlogi delavca. Tudi v našem primeru in upravičeno lahko zatrdimo, da gre za so-

medijo s satirično ostjo: Društvo moralno neoporečnih mož in žena ustanavlja župnik s častljivimi Bukovčani, ki pa so vsi po vrsti zaznamovani z moralno oporečnostjo.

Seveda je možna pomisel: socrealizem 30-ih let! Cankarjanstvo! Pa še kaj! Da, v žlahtnem pomenu besede tudi to. A J. Moškrič je znal te in take morebitne vzvode sporžiti po svoje, jih dramaturško poenkratiti in besedno ter situacijsko vkompimirati v celoto z njemu lastnim obvladovanjem vsega tega. Tako izveni končni županov klic: Za procvit naše občine pojdemo na kupico vina originalni, zajedljivi, skorajda v gogovski... nič se ne bo spremenilo, ker se v Bukovem dolu takrat še ni moglo nič spremeniti!

Predstava Šentjakobčanov je v celoti uspela. Morda je nekatere motil

srpa nekoliko zadržan tempo, a tudi ta je »stekel« in dvorana je na koncu navdušeno priznala izvajalcem uspeh. Igralci so svoje vloge odigrali živo in zavzeto, režijsko, dramaturško in sploh vodstvo predstave ter drugi so bili kos dinamiki igre.

Razkrinkana morala se je pridružila lanskosezonski uprizoritvi kmečke drame Zveze in razveze Gornjegrajanov. Profesor dr. Milan Dolgan torej vztrajno doživlja uredniševanje svojega knjižnega dela na odru. Konec koncev: zato je Jože Moškrič svoja gledališka dela tudi pisal. Morda bomo kmalu doživeli izvedbo še preostalih njegovih del iz obeh Dolganovih knjig? Tako bomo lahko šele sodili, kaj vse je Jože Moškrič zmogel poleg pesni – in le o njih smo še včeraj mislili, da so njegova edina domena.

Kaj lahko pričakujemo od leta 1989?

Jože Centa, akademski slikar in likovni pedagog na OŠ KDK:

Brez kvalitetne prosvete tudi kaj prida kulture ne bo. Zato od leta 1989 v prvi vrsti pričakujem, da se bodo v šolstvu končno le utrdile neke trdnjše norme, ki bodo veljale vsaj nekaj časa in na katerih bo moč vzgojiti in izobraževalni sistem sistematično razvijati in graditi. Šele na tej podlagi bi lahko naše otroke vsestransko kvalitetneje izobraževali, kar bi bila najboljša podlaga in porok za modernjšo in bogatejšo družbo. Časi, v katerih živimo, za kulturo in prosveto nimajo posluha; nad tem sem zelo razočaran. Pravijo: ni denarja, povsod ga primanjkuje. Jaz pa

pravim, da je denarja dovolj, le posamezniki so si ga preveč neupravičeno prigrabili. V vseh reformah družbeni standard pada, zasebna bogastva pa se povečujejo. Razumeti je treba in tudi dobro je, da imajo sposobnejši več, morda nekajkrat več od povprečja. Da pa imajo nekateri tudi 150-krat in še večkrat več bogastva po tridesetih letih dela, na primer, kot drugi, to pa za družbo ni zdravo. Torej, siromašni nismo, smo pa kot družba neupravičeno in dolgoročno gledano nesmotno organizirani.

Kar se pa nas slikarjev in slikarstva v občini tiče, pa pričakujem več poštene kvalitete, več poštenosti do umetnosti in ljudi. Želim našim likovnikom več časa za delo, boljše materialne pogoje in predvsem tudi bolj sproščeno družbeno ozračje. Takšno, kakršno imamo sedaj, ubija sleherno ustvarjalnost v vseh ljudeh in ne samo v slikarjih.

Želim, da bi čimprej dokončali obnavljanje grajske kapele na Kodeljevem in jo spet usposobili za likovne razstave, kot je bilo to nekoč. Ob tem pa seveda ne smemo zanemariti sedanje Jelovškove galerije v KD Španski borci.

Želim zdravja vsem, pa tudi sebi, saj ga včasih močno pogrešam.

V SPOMIN

Albinca Černe

Sredi novembra nas je za vedno zapustila Albinca Černe, upokojena občinska upravna delavka, skrbna mati in žena, neutrudna aktivistka, skromna in nadvse spoštovana tovarišica.

Vse nejeno življenje je teklo ob vznožju zelenih kašelskih hribov, tam, kjer se Ljubljana sanjavo vijuga med spočitimi travniki, kjer se ustavi prostorna ljubljanska ravnica, kjer so in še ležijo vedno skrbno obdelane kašelske njive.

Otroštvo ji je zmotila vojna in jo prisilila, da je hitreje odrasla. V duhu njenih domačih se je kot pionirka in mladinka vključila na stran OF. Po moreh vojni pa se je s prostovoljnimi delom veselila osvoboditve. Postala je članica skoja in kasneje KPJ. Zaposlila se je na krajevem ljudskem odboru Polje. Ko sta se Moste in Polje združila v občino Lj. Moste-Polje, je v tej novi občinski upravi postala vodja kadrovske službe. Kasneje je prevzela skrb za borce in vojne invalide. To delo je opravljala do upokojitve.

Bila je skrbna žena in mati, ob tem pa je, kot da tako zaokrožuje polnost življenja, opravljala še številne delovne dolžnosti in funkcije v krajevni skupnosti do

zadnjega trenutka. Le nekaj mesecev nazaj je bila Albinca še med nami, na sestankih v krajevni skupnosti. V njeni družbi je bilo vedno človeško toplo. Z njo je bilo prijetno delati, se z njo pogovarjati. Govorila je domače, vedno preudarno in nikoli preveč. Njen spomin je segel daleč nazaj v predvojni in vojni čas. Razvoj našega vzhodnega območja občine je spremljala še posebej občutno. Jezila se je in zmahevala z glavo ob nepremišljenih, brezčutnih posegih v prostor, nesmotnih pozidavah in vseh mogočih nepoštenostih ob tem. Njena pokončnost skorajda ni bila za sedanji čas.

Ohranili jo bomo v srcih, za oporo pri našem nadaljnjem delu. Ohranili jo bomo kot dragocen iskren spomin na prijateljico, s katerim je bilo prijetno delati, se srečevati in kovati prihodnost.

Prijatelji iz delovne in krajevne skupnosti

Peti ex tempore Orle, Urh, Pugled, Molnik

V Jelovškem likovnem salonu v Kulturnem domu Španski borci je bila 24. novembra otvoritev razstave peti ex tempore Orle, Urh, Pugled, Molnik, ki sta jo pripravila Zveza kulturnih organizacij naše občine in likovna sekcija KUD Vide Pregarc. Razstavo je odprl Tone Korošec, sekretar občinske organizacije ZZB NOV, ki je bila pokroviteljica te prireditve, na njej pa je sodelovalo 16 starejših likovnikov in 27 mladih. Razstavljali so: Skender Bajrovič,

Jože Centa, Silva Devetak, Danilo Jakovčič, Željko Karakaš, Marija Kajzer, Jelka Lah, Janez Ošaben, Franc Rant, Ida Rebuta, Matjaž Rolih, Franjo Smole, Lojze Tarfila, Milka Turk, Lado Ulčakar, Uroš Žitnik ter mladi likovniki iz VVZ Franc Milčinski Smlednik, OŠ Toneta Tomšiča Ljubljana in iz likovnega krožka OŠ Edvarda Kardelja Polje. V spomin na sodelovanje so vsi likovniki prejeli zbornik Iskra in plamen. (Foto: D. J.)

Peter Ružič

Po težki bolezni nas je premalu zapustil Peter Ružič, naš sosed in prijatelj, aktivist krajevne skupnosti Selo in član ZZB NOV.

Rodil se je leta 1926 v Gospiču na Hrvaškem, v številni kmečki družini, ki jo je moral zaradi pomanjkanja kmalu zapustiti in oditi po svetu za kruhom. Pot ga je zanesla tudi v našo občino, v KS Selo, kjer je ostal najdlje in do konca življenja. Hitro se je vključil v delo krajevnih organov in hišnega sveta. Z razumevanjem je prevzemal zadolžitve in jih skrbno izpolnjeval. Spoštovali

smo ga in ga imeli radi. Umrl je daleč od rojstnega kraja, vendar obkrožen s prijatelji, kot da bi med njimi preživel vse življenje. Naj mu bo lahka slovenska zemlja!

Matko Justin

90 let Julijusa Lupšine – upornega mornarja iz Boke Kotorske in prostovoljca za severno mejo 1918/19

23. decembra 1878 se je v vasi Župelovec pri Brežicah rodil droben in ne preveč zdrav deček Julijus Lupšina. Njegova življenjska pot je kmalu zavila iz domače vasi in se potopila v majavi svet pred prvo svetovno vojno, v njo in po njej. Danes, po 90. letih, je ta nekdanji deček, kasneje uporni mornar v Boki Kotorski in prostovoljec za severno mejo, čil in nekoliko osivel starosta, s svojo življenjsko družico med nami v Štepanjskem naselju, Skopska 1. Nekoliko naglušen, kot se za nekdanjega topničarja spodobi, sicer pa še iskrih misli in trdnega spomina, se rad pogovarja in se skupaj z ženo Antonijo veseli sončnih dni ter želi, srčno želi, da bi se med naše narode vrnila iskrenost, strpnost in razum.

Ob njegovem visokem življenjskem jubileju in jubileju slovenske združitve v skupnosti narodov Jugoslavije sem ga obiskal na njegovem domu. Z veseljem in prijaznostjo me je sprejel in kmalu sva se skupaj sprehodila po daljnjih poteh spomina.

Leta 1913 je bil Julijus sprejet za gojenca v mornariško šolo tedanje Avstro-Ogrske vojne mornarice, ki jo je kljub velikim zapletom v treh letih tudi končal. Po letu dni pomorstva, leta 1914, je doživel prvi brodolom. Zgodilo se je blizu albanske meje, ko jih je na učni plovbi torpedirala neznana ladja. Vso noč je bil Julijus v vodi, šele naslednji dan so preživele pobrali iz morja. Vojne tedaj sicer še ni bilo, je pa že visela v zraku in prihajalo je že do nekaterih sovražnosti. Preostala leta je Julijus kot gojenec preživel še v Šibeniku, Trstu, Kaštelu, Budim-

pešti in nazadnje na Dunaju, kjer je mornariško šolo uspešno končal. Tedaj je vojna že postala svetovni spopad. Tudi mladi Julijus se ji ni mogel izogniti. Služboval je na več vojnih ladjah Avstro-Ogrske mornarice, med drugim tudi na oklopnički Sankt Georg, na kateri je 1. februarja 1918. leta v Boki Kotorski izbruhnil znani upor revolucionarnih mornarjev. Na strani upornih mornarjev je bil tudi Julijus. Po tem dogodku je bil premeščen v Pulo, kjer je ostal do konca vojne. Pred Italijani se je umaknil v Ljubljano k sestri, kjer pa za vse ni bilo dovolj

kruha, odšel je v svojo rodno vas pri Brežicah. Tudi doma ni ostal dolgo. Odzval se je pozivu

V naši občini živijo, razen Julijusa, še trije borci za severno mejo: Stefan Levičnik, Podgrajska 3, Jože Žitnik, Ljubljana, Vlahovičeva 31, Franc Skofic, Ljubljana, Goce Delčeva 16

generala Maistra in se vključil med prostovoljce za obrambo severnih slovenskih meja.

Julijus Lupšina se rad spominja tistih dogodkov, saj so se vrstili zelo hitro drug za drugim in z velikim zanosom. Prvič v zgodovini se je oblikovala lastna slovenska redna vojska in prvič je branila svoje meje v svojem interesu. Bili so veliki zgodovinski trenutki in bolj se od njih odmikamo, dragocenejši so.

Zbirališče prostovoljcev je bilo Celje, se spominja Julijus in smeje se pristavi, da je on mornar tu postal artilerijec petega dravskega peš polka. Najprej je bil z enoto na območju Žalca, po 10. novembru pa so se pre-

maknili v vas Galicija onstran Dravograda, kjer so se vkopali. Kmalu pa so enoto spet premestili, tokrat v Prekmurje k vasi Petrovci. Vkopali so se in dobro utrdili. Na položajih za obrambo severne meje so bile razmere tedaj zelo težke, se spominja naš jubilar. Dežela je bila povsem izčrpana, veliko pridnih rok kmečkih fantov in mož je ostalo raztresenih po šte-

obiskal tudi general Maister in nas bodril, da vzdržimo.

Po plebiscitu so bili prostovoljci odpušteni. Maribor je ostal slovenski. Julijus pa je bil končno spet prost, svoboden, pa vendar po položaju le še en siromak več, ki ni mogel dobiti dela, s katerim bi se preživljal. Vleklo ga je na morje, na zagrebški pomorski upravi pa so ga odslovili z besedami: »Kjer

njega še veliko pravih pomorščakov iz obmorskih krajev. Spoznal je sedanjo ženo Antonijo, tudi Slovenko, in skupaj sta začela lepše obdobje življenja. Med drugo vojno si je pridobil status borca NOB, leta 1956 pa se je upokojil. Prišla je priložnost, da se spet vrne v Slovenijo. Rada se spominjata let v Beogradu. Imela sta veliko prijateljev, ki so jima v najhujših časih veliko pomagali. Zato sedanjih sovražnih razmer v Jugoslaviji ne moreta razumeti.

Tu v Štepanjskem naselju se počutita dobro. Julijus je bil lani na počitku v Strunjanu, letos nikjer. Njuna potovanja so vse krajša, vse več sta doma, na Skopski 1. Prijetno domače je njuno stanovanje. V njem ni natičkanega blišča, je pa veliko svetlobe, veliko sonca. V njuni visoki starosti ju še posebej ljubko razveseljuje mala papiga, ki je nekega dne sama prikorkala skozi odprta vrata njunega stanovanja. Morda je čutila, da Julijus in Antonija potrebujeta njeno družbo, ona pa zavetje, kjer se bo dalo prijetno in dolgo živeti. Ko sem odhajal, me je Julijus še poprosil, naj pripišem še njegovo novoletno voščilo preostalom še živečim borcem za severno mejo. In tudi vsem drugim našim občanom. SREČNO! torej.

Srečno in obilo zdravja tudi jubilantu Julijusu, Antoniji in seveda tudi mali papigi – prostovoljki!

SLAVKO GERLICA

Julijus Lupšina v pogovoru z urednikom Naše skupnosti, avtorjem prispevka (Foto: D. J.)

vilnih grobiščih nesmiselne vojne. Primanjkovalo je vsega, še najbolj pa hrane. »Tisto zimo je bilo veliko snega, se spominja Julijus, avstrijska vojska pa nas je pogosto napadala, vendar brez uspeha. Nekajkrat nas je

ste bili doslej, pa bodite še odslje. Končno mu je leta 1921 le uspelo dobiti zaposlitev, pa čeprav v daljnem Beogradu kot uslužbenec v reški kapetaniji. V novi službi se je Julijus dobro počutil, saj je bilo okrog